

KOMUNIKACE DĚTÍ A DOSPĚLÝCH S DOWNOVÝM SYNDROMEM

Podpůrný studijní materiál: Nedovoluje se šířit bez
souhlasu mimo studující předmětu

Autorka studijní opory: Kateřina Heislerová, Ph.D.

Vyučující předmětu: Pavel Sochor, Ph.D.

PROJEVY DOWNOVA SYNDROMU

**ČLOVĚK JAKO INDIVIDUALITA NA 1. MÍSTĚ,
SYNDROM JE JEN JEDNÍM ZE SPECIFIK, KTERÁ JEJ
OVLIVŇUJÍ!**

- Kombinace vrozené originality, dědičnosti a získaných zkušeností
- **Mentální postižení** (dědičné a vrozené dispozice k učení, míra poškození CNS, temperament, přidružené vady, motivace, vliv prostředí a rodiny)
- **Charakteristické fyzické zvláštnosti**
- **Zdravotní komplikace** typické pro DS
- Vývoj BRZDA-PLYN
- **Narušení komunikačních schopností** v různé míře

DŮVODY NARUŠENÍ KOMUNIKAČNÍCH SCHOPNOSTÍ

- **Orofaciální patologie** (abnormality a anatomické zvláštnosti úst a hrtanu)
- **Mentální postižení**
- Opoždění psychosomatického vývoje
- **Poruchy sluchového vnímání a sluchové diferenciacce**
- **Užší nosní průduchy** (nesprávná technika dýchání)
- **Odlišný fyzický zjev** (nedostatek podnětů, komunikačních příležitostí, nezkušenost a selhávání v komunikaci, obava z neznámého)
- **Neodborný přístup** v rozvoji komunikace

OROFACIÁLNÍ PATOLOGIE U DS

- Hypotonie úst, rtů, jazyka, měkkého patra, tváří
- Makroglosie (velikost úst v poměru velikosti jazyka)
- Zvrásněný jazyk
- Zúžené měkké patro
- Opoždění v růstu a odlišné postavení chrupu
- Vyčnívání jazyka z úst (hypotonie, makroglosie)

KOMUNIKACE

- **Celoživotní proces nejvýznamnější v dětství**
- Communicatio=spojování, sdílení
- **Umožňuje navazování a pěstování sociálních vztahů**
- **Eliminuje deprivaci a izolaci**
- **Ovlivňuje:** vzdělávání, pracovní uplatnění, trávení volného času, inkluzi do společnosti, vztahy, samostatnost, sebevědomí, psychickou pohodu, rozumový rozvoj, orientaci ve světě
- **Verbální, nonverbální, grafická**
- **ŘEČ** - základní prostředek komunikace, socializace a seberealizace

SPECIFICKÉ PROJEVY V CHOVÁNÍ A KOMUNIKACI OSOB S DS

- Vliv dědičnosti, vrozených specifíků, získaných zkušeností, mentálního postižení, přidružených smyslových vad
- Otevřenost, sociální vnímavost, touha po komunikaci a sdílení
- Sklony k depresím
- Tvrdohlavost
- Hluboké vztahy i k méně blízkým lidem
- Labilita, infantilnost, poruchy pozornosti, potíže s adaptací
- Psychická deprivace (redukce komunikačních příležitostí)

KOMUNIKACE OSOB S DS

- Vždy nějaký druh a stupeň NKS
- **Různá závažnost** (mírné narušení výslovnosti až totální neschopnost verbálně komunikovat)
- Omezení si může i nemusí uvědomovat
- **Vývoj opožděný a omezený v různé míře**
- Širší receptivní slovník než expresivní
- Absence užívání abstraktních pojmů
- Zjednodušená komunikace
- **Motorická neobratnost mluvidel**
- Zpomalené reakce
- **Potíže ve složitějších a neznámých komunikačních situacích**
- Vysoká **napodobovací schopnost**
- Stereotypy v řeči
- Snaha navozovat kontakt již od raného dětství
- **Inklinace k potlačení verbální komunikace nonverbální složkou**

DŮSLEDKY NKS

- Snížená **srozumitelnost** řeči
- Nemožnost vyjadřovat své **potřeby**, pocity, p
- **Redukované možnosti komunikace s majoritou** – sociální exkluze:
  - Stresující bariéra,
  - pocity beznaděje,
  - nesamostatnosti, selhání,
  - osamělosti, nepochopení, nezájmu, nepřijetí, izolace
- Snaha upozorňovat na sebe a **prosadit se** nevhodným způsobem chování, agresivitou vůči sobě, okolí
- Důsledky: **Uzavřenost**, ztráta snahy komunikovat

NEJČASTĚJŠÍ DRUHY NKS U OSOB S DS

Individuální, ne vždy souvisí jen s DS!

- Opožděný vývoj řeči
- Dyslalie
- Koktavost
- Breptavost
- Specifická porucha hlasu typická pro DS
- Echolálie (těžšího MP)

DYSLALIE

- Porucha artikulace jedné nebo více hlásek
- Nejčastější druh NKS
- Projevuje se:
  - vynechávání,
  - záměna
  - nesprávná výslovnost
- Nutná odborná logopedická péče

KOKTAVOST

- Narušení **plynulosti** řečového projevu
- **Neúmyslné** přerušování, opakování či zvýšený tlak (prodlužování) na skupinu hlásek
- Nutná logopedická intervence, vhodnost využití rytmizace, zpěvu
- Co dělat? Zklidnění, pohodový přístup.

BREPTAVOST

- **Narušení plynulosti** řeči
- Extrémně zrychlené **tempo** řeči
- Jak se projevuje:

Vynechávání částí slov, nedůslednost ve výslovnosti, nesrozumitelnost, opakování hlásek a slov, nádechy uprostřed slov, nedostatečná technika dýchání, narušené koverbální chování (mimika, gesta, hlasitost, nesoustředěnost)

NEJČASTĚJŠÍ CHYBY PŘI KOMUNIKACI S LIDMI S DS

- Podceňování, nedůvěra a **předsudky** (nemá to smysl)
- Ignorování při opakovaném **selhání**
- Nedostatek trpělivosti, spěchání
- Málo **snahy** porozumět
- Neodborné vedení (nesprávný přístup, komunikační metoda)
- **Nízká nabídka** komunikačních prostředků, ignorování a podceňování problému (logopedie, AAK)
- **Komunikace za** člověka s DS
- Přílišné zaměření na **nedostatky**, tlak a stálá snaha zlepšovat (nepřijetí)
- Mluvení o člověku **v jeho přítomnosti**
- Nízká informovanost majority, výsměch, vyčlenění (spolužáci, populace) - marginalizace

MOŽNOSTI ŘEŠENÍ A SPRÁVNÉHO PŘÍSTUPU PRO PODPORU KOMUNIKACE

- **Člověk na prvním místě**
- Respektovat
- Důvěřovat
- **Nabídnout maximální odbornou podporu** (logopedie, škola)
- Včasná odborná diagnostika, orientace v příčinách a možnostech intervence
- **Významný vliv rodinného prostředí a propojení se školou**
- **Být partnerem**, pomocníkem a rovnocenným rádčem
- Nabídnout **dostatek podnětů** ke stimulaci vývoje řeči
- Komunikační **učení formou hry**, nácvik sociálních situací, vědomé zapojování komunikace
- **Osvěta** (pochopení a informovanost majority, odbourávání bariér)
- Zeptat se a **požádat o pomoc** není selháním
- **Tolerance** k preferovanému způsobu komunikace

- **Zapojení** co nejvíce osob do komunikačního rozvoje
- Ve všech prostředích komunikovat **jednotnou formou**
- Nabídnout dostatek **času** k sebeprojevení
- **Motivovat ke komunikaci** (neboj se, má to smysl)
- Pozitivní přístup, klidné vedení, předcházení deprivaci a nechuti komunikovat – **nezaměřovat se na negativa**
- **Příliš neopravovat** – řekni to správně
- Vyhýbat se situacím, kde je pravděpodobné selhání – **budovat sebevědomí**
- Vlastní odborné znalosti, správný přístup, respektování odborných doporučení

- **Vlastní správný řečový vzor** – využít napodobovací schopnosti
- **S dospělým komunikovat jako s dospělým**
- Nikdy neignorovat, neshazovat, nepodceňovat (**již malé dítě to intenzivně vnímá a vznikají bariéry a nedůvěra**)
- Mluvit o pocitech a obavách rovnocenně, **neřešit potíže před dítětem**
- Zaměřit se na problematické oblasti bez nátlaku, **vše formou hry, nácviku** (artikulace, jazykový cit, gramatická stránka řeči, slovní zásoba, abstraktní pojmy).
- **Stimulovat svalstvo orofaciální oblasti**
- **Logopedická péče** : nestresující, nenárazová, přirozená, společná běžná každodenní aktivita, nehodnocená, ne povinnost, nesouvisí se školou
- **Výběr vhodné formy komunikace** - efektivní způsob dorozumívání (verbální, AAK, kombinace)

KOMUKACE S ŽÁKEM S DS V RÁMCI ŠKOLY

– úloha učitele

- **Smysl inkluzivního vzdělávání na rozvoj komunikace**
- Významná role vztahu **škola-rodina- asistent pedagoga** (komunikace, upřímnost, rovnocennost, nenucenost)
- **Učitel** = nejvýznamnější řídicí prvek, rádce a determinant úspěšné komunikace a vztahů ve třídě
- Důraz na **informovanost spolužáků a jejich rodičů** – předcházení nepochopení, předsudků, bariér
- **Vy zdvihnutí oboustranného přínosu**
- Zapojení do kolektivu pod pozitivním vedením, **atmosféra přijetí** (všichni jsme na jedné lodi, respektujeme se, nesoudíme se) – **v ýznamný vliv správného přístupu na komunikaci**
- Podpora zapojení a sociálních vazeb i **mimo vyučování**

- Nutnost **průběžné práce** s kolektivem (pravidelně od primárního sdělení)
- Včasná detekce šikany, vyčleňování, **citlivý přístup**
- Příliš netlačit na zapojování, přirozeně vytvářet příležitosti ke **společným aktivitám, nenutit**
- Cílené vedení ke spolupráci nenásilnou formou
- Potřeba **zapojení rodičů do vzdělávání**, podpora mimoškolních přirozených vztahů
- **Netrhat vazby** (podporovat vztahy dětí již z MŠ)
- Volit vhodný přístup k žákovi s odlišností – **vyhnout se pocitům selhání** (přizpůsobit hodnocení, aby se nikdo necítil ukřivděný či preferovaný, **hodnocení má motivovat**)

KOMUKACE S ŽÁKEM S DS V RÁMCI ŠKOLY

- **Nezaměřovat se na negativa**, chválit a budovat pozitivní atmosféru a pospolitost
- Nabízet sociální aktivity, ve kterých **mohou obstát všichni**
- Zapojovat do **výuky skupinové aktivity** s důrazem na spolupráci a komunikaci
- **Dát spolužákům najevo, že jsou důležitým prvkem** a pomocníky, poskytnout pocit hrdosti za nabídnutí pomoci bez lítosti
- Zapojovat aktivity, kde není zásadním prvkem verbální komunikace (**výtvarné, dramatické**).

MOŽNOSTI PODPORY KOMUNIKACE

- **Dle závažnosti**
- **Vždy pod odborným vedením**
- **Dbát na preference dítěte – v čem se cítí dobře**

- **ORT (orofaciální regulační terapie)**
- **Logopedická intervence (škola, klinická, neziskový sektor, rodina)**
- **Systemy AAK**

Orofaciální regulační terapie (ORT)

- **Reflexní metodika** zaměřená na podporu správného **držení těla** a motoriky se speciálním zaměřením na rozvoj a podporu činnosti **orofaciální oblasti**
- **Stimulace polykání, sání, žvýkání, artikulace a funkce svalů obličeje a ústní oblasti formou vibrací, doteků a tlaku na určité body orofaciální oblasti – aktivizace, stimulace svalstva, redukce hypotonie**
- Využívá **propojení motoriky a komunikace (řeč je motorickou dovedností)**
- **Vhodná příprava pro následnou logopedickou péči**

SYSTÉMY AAK VYUŽITELNÉ U OSOB S DS

Augmentativní = rozšiřující,
Alternativní = nahrazující

- **Najít vhodnou a efektivní formu**
- **Zaškolit blízké**

+ předcházení psychické a sociální deprivaci
+ možnost vyjádřit se
+ motivace ke komunikaci, prožití úspěchu a nalezení smyslu komunikace

- mohou potlačovat či zpomalovat verbální projevy
- vzbuzují pozornost
- eliminují možnosti komunikace s laickou veřejností

- **Piktogramy, Znak do řeči, VOKS, Makaton, Bazální stimulace**

DĚKUJI VÁM ZA POZORNOST...

